

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

SIEGBERT ALBER

fremsat den 10. december 2002¹

I — Indledning

1. Den østrigske Verwaltungsgerichtshof har i denne præjudicielle sag forelagt et spørgsmål om fortolkningen af artikel 6 i Rådets direktiv 76/207/EØF af 9. februar 1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår² (herefter »direktiv 76/207«). Spørgsmålet er, om kravet om, at en person skal kunne gøre sine rettigheder i medfør af det grundlæggende princip om ligebehandling gældende for en domstol, er tilstrækkeligt opfyldt, når det kun er Verwaltungsgerichtshof under udøvelse af sin funktion som kassationsdomstol — der kun kan efterprøve retsspørgsmål — der har kompetence hertil.

2. Sagsøgeren i hovedsagen (herefter »sagsøgeren«) — der i forbindelse med en forfremmelse var blevet vraget til fordel for en kvinde — havde, ud over den i den østrigske ligebehandlingslov fastsatte frem-

gangsmåde med klage til forvaltningsmyndigheden og efterfølgende indbringelse af sagen for Verwaltungsgerichtshof, for hvilke han havde rejst krav om erstatning for den skade, han skulle have lidt som følge af den forskelsbehandling, han angiveligt havde været udsat for, også anlagt en almindelig erstatningssag mod staten ved civilretterne på grund af en påstået utilstrækkelig gennemførelse af artikel 2, stk. 4, i direktiv 76/207. Civilretterne fandt i alle tre instanser, at de var kompetente til at tage spørgsmålet under påkendelse, de fastslog, at staten principielt kan ifalde erstatningsansvar ved manglende anvendelse af det grundlæggende princip om ligebehandling, men var af den opfattelse, at de nødvendige betingelser herfor ikke var opfyldt i det konkrete tilfælde.

3. På grund af dette yderligere retsmiddel, der består i domstolsprøvelse ved civilretterne i flere instanser, og som kan benyttes til at opfylde kravene efter ovennævnte direktivs artikel 6, er det tvivlsomt, om den præjudicielle forelæggelse fra Verwaltungsgerichtshof, der tager udgangspunkt i sin enekompetence, overhovedet kan antages til realitetsbehandling.

1 — Originalsprog: tysk.

2 — EFT L 39, s. 40.

II — Retsforskrifter

B — *National ret*

A — *Fællesskabsretten*

6. § 3 i den østrigske B-GBG (i den på det tidspunkt gældende udgave) bestemmer:

4. Artikel 3, stk. 1, i direktiv 76/207 har følgende ordlyd:

»Ingen må udsættes for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grundlag af køn i relation til et ansættelses- eller uddannelsesforhold som omhandlet i § 1, stk. 1, navnlig ikke

»Anvendelsen af princippet om ligebehandling indebærer, at der ikke finder nogen forskelsbehandling sted på grundlag af køn, for så vidt angår adgangsvilkår, herunder udvælgelseskriterier, til stillinger og funktioner inden for enhver sektor eller erhvervsgren, og til alle niveauer i erhvervs-hierarkiet.«

1.-4. [...]

5. i karrieremæssig sammenhæng, navnlig i forbindelse med forfremmelse og overgang til bedre lønnede opgaver (funktioner) [...]«

5. Artikel 6 i direktiv 76/207 bestemmer:

7. § 15, stk. 1, i B-GBG har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne indfører i deres nationale retsorden de nødvendige bestemmelser for at enhver person, der mener sig krænkede ved, at princippet om ligebehandling som anført i artikel 3, 4 og 5 tilsidesættes i forhold til den pågældende, kan gøre sine rettigheder gældende for retslige instanser efter eventuelt at have indbragt sagen for andre kompetente instanser.«

»Når en tjenestemand (mand eller kvinde) ikke ansættes i en stilling, og dette skyldes statens tilsidesættelse af det i B-GBG's § 3, stk. 5, fastsatte princip om ligebehandling, er staten forpligtet til at erstatte det tab, som den pågældende lider.«

8. § 19, stk. 2, i B-GBG bestemmer:

»Den berørte tjenestemand skal gøre sine rettigheder i medfør af lovens § 15 gældende over for staten [...] ved at rejse et krav over for den myndighed, som han er underlagt [...]«

indbringe spørgsmålet for civilretterne, men gav ham ikke medhold i hans påstand. I sidste instans afviste Oberster Gerichtshof (herefter også »OGH«) ganske vist anken, men anførte i præmisserne, at det var civilretterne, der var kompetente til at tage stilling til de i artikel 23 i Bundes-verfassungsgesetz (ved analogi) hjemlede erstatningskrav i medfør af dels Amtshaftungsgesetz (herefter »AHG«), dels principperne om statens erstatningsansvar. Ordningen i §§ 15-19 i B-GBG kan hverken helt eller delvist udelukke disse — videregående — krav.

III — Sagens faktiske omstændigheder og tvisten i hovedsagen

9. Sagsøgeren er dommer ved Arbeits- und Sozialgericht Wien. Han søgte to gange en specialiststilling ved Oberlandesgericht Wien. I begge tilfælde foretrak man en kvindelig ansøger, der var yngre og havde lavere anciennitet, med den begrundelse, at den fastsatte kvote for forfremmelse af kvinder ikke var nået.

10. Efter disse afgørelser anlagde Gustav Schneider en erstatningssag mod staten ved Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien for at få erstatning for det tab, han mente at have lidt som følge af, at der ved afgørelserne om forfremmelse ikke var blevet lagt vægt på grunde vedrørende hans person. Landesgericht og Oberlandesgericht Wien, der er appelinstans for førstnævntes afgørelser, var enige om, at der var adgang til at

11. I forbindelse med prøvelsen af det erstatningskrav, sagsøgeren havde rejst i medfør af principperne om statens erstatningsansvar, fandt OGH med henvisning til Domstolens praksis vedrørende princippet om ligebehandling i direktiv 76/207³, at den østrigske foranstaltning til fremme af kvinder var uforenelig med fællesskabsretten, da der ikke bestod nogen fravigelsesmulighed. Retten tog imidlertid ikke sagsøgerens erstatningskrav til følge, da der ikke var nogen årsagsforbindelse mellem tilsidesættelsen af fællesskabsretten og det påståede tab. Sagsøgeren havde ifølge OGH ikke anført nogen omstændigheder, som burde være kommet ham til gode, såfremt der havde foreligget en fravigelsesmulighed og en gennemsigtig og kontrollerbar udvælgelsesafgørelse.

3 — Dom af 17.10.1995, sag C-450/93, Kalanke, Sml. I, s. 3051, af 11.11.1997, sag C-409/95, Marshall, Sml. I, s. 6363, af 28.3.2000, sag C-158/97, Badeck m.fl., Sml. I, s. 1875, og af 6.7.2000, sag C-407/98, Abrahamsson m.fl., Sml. I, s. 5539.

12. Ud over det civile erstatningskrav rejste sagsøgeren også ved skrivelse af 11. januar 1999 over for den kompetente myndighed — Bundesminister für Justiz — krav om erstatning for den skade, han mente at have lidt som følge af den omstændighed, at han som følge af forskelsbehandling på grundlag af køn ikke var blevet udnævnt til dommer ved Oberlandesgericht Wien. Ministeren afviste hans erstatningskrav, og sagsøgeren indbragte denne afvisning for Verwaltungsgerichtshof. Til støtte for sin påstand om, at afgørelsen er retsstridig, gjorde han navnlig gældende, at skadelidte efter § 19 i B-GBG skal kræve skaden erstattet hos den selv samme myndighed, der har forvoldt skaden. Han anførte ligeledes, at den domstolsprøvelse, som en sådan afgørelse er undergivet ved Verwaltungsgerichtshof, der virker som kassationsdomstol, ikke opfylder kravene til en effektiv domstolsbeskyttelse. Den pågældende domstol har nemlig ingen ret til at »foretage en bevisvurdering«, og den endelige fastlæggelse af faktum er således overladt til de administrative myndigheder.

IV — Den præjudicielle forelæggelse og retsforhandlingerne for Domstolen

13. Verwaltungsgerichtshof er i tvivl om, hvorvidt dens begrænsede prøvelsesret er i overensstemmelse med fællesskabsretten, hvorfor den har forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 6 i [Rådets] direktiv 76/207/EØF [...] om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse,

erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår fortolkes således, at den deri krævede mulighed for at kunne gøre et krav (her om erstatning) gældende ved domstolene ikke er gennemført i tilstrækkeligt omfang, idet dette i Østrig udelukkende kan ske gennem Verwaltungsgerichtshof, og denne domstols prøvelsesret er begrænset (kassationsdomstol, hvis prøvelsesret er begrænset til retsspørgsmål)?«

14. Den østrigske regering og Kommissionen har deltaget i retsforhandlingerne for Domstolen.

15. Domstolen har stillet skriftlige spørgsmål til ovennævnte parter.

Domstolen anmodede den østrigske regering om at besvare følgende spørgsmål:

Hvilken forbindelse består der mellem den erstatningssag, som Gustav Schneider har anlagt ved Landesgericht, og den sag, som han har anlagt ved Verwaltungsgerichtshof til prøvelse af den afgørelse, som Bundesminister für Justiz har truffet?

Kommissionen blev anmodet om at besvare følgende spørgsmål:

- 1) Kan beviskravene i direktiv 97/80 anses for at være opfyldt i retssager, hvor retten kun kan foretage en prøvelse af retsspørgsmål?
- 2) Er en administrativ klageprocedure som den, der er omhandlet i hovedsagen, omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 97/80? Ville direktivet i givet fald finde anvendelse på den omtvistede procedure, når der henses til, at den anfægtede afgørelse fra Bundesminister für Justiz blev truffet, før udløbet af fristen for gennemførelse af direktivet?

medlemsstaterne dog er forpligtet til at sikre, at de rettigheder, som borgerne er blevet tillagt ved fællesskabsretten, effektivt beskyttes i det konkrete tilfælde, og at princippet om ligeværdighed og effektivitet respekteres. Med hensyn til at sikre overholdelsen af disse grundlæggende principper og sikre retsbeskyttelsen er det imidlertid ikke kun en sådan retslig prøvelse, hvorunder de kompetente nationale retter har beføjelse til at sætte deres bedømmelse af de faktiske omstændigheder i stedet for den bedømmelse, der er foretaget af de nationale myndigheder, der kommer i betragtning. Da også Fællesskabets retsinstanser — således som det fremgår af Upjohn-dommen — i et sådant tilfælde kun efterprøver rigtigheden af de faktiske omstændigheder og den retlige kvalifikation, som fællesskabsmyndighederne har foretaget heraf, og særligt, om myndighedens handlemåde er åbenbart urigtig, og om myndigheden åbenbart har overskredet grænserne for sit skøn, kræves det efter fællesskabsretten ikke, at de nationale retter foretager en videregående prøvelse i lignende tilfælde.

V — Parternes indlæg

1. Den østrigske regering

16. Den østrigske regering har henvist til Domstolens praksis⁴, hvoraf det fremgår, at når der ikke er udstedt fællesskabsbestemmelser på området, tilkommer det hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at angive, hvilken ret, der er kompetent til at behandle hvilke sager, hvorved

17. Da der også efter direktiv 76/207 består en mulighed for, at andre kompetente myndigheder beskæftiger sig med spørgsmålet, er den ordning, som den østrigske lovgiver har valgt — der består i en administrativ procedure, der er undergivet retslig kontrol af Verwaltungsgerichtshof alene — følgelig tilstrækkelig til at opfylde de fællesskabsretlige krav.

18. Desuden har civilretterne, der er kompetente til at behandle erstatningskrav mod staten, fuld prøvelsesret. Disse retter er ikke

4 — Dom af 17.9.1997, sag C-54/96, Dorsch Consult, Sml. I, s. 4961, præmis 40, og af 21.1.1999, sag C-120/97, Upjohn, Sml. I, s. 223, præmis 32-35.

bundet af forvaltningsmyndighedens afgørelse, lige så lidt som det omvendte er tilfældet. En erstatning, der er blevet tilkendt under den administrative procedure i henhold til B-GBG's § 15, har blot en begrænsende virkning på de erstatningskrav, der rejses over for civilretterne, da der for så vidt ikke foreligger noget tab.

synes denne sag hovedsageligt at omhandle et retligt spørgsmål, nemlig spørgsmålet om, hvorvidt den fravigelsesmulighed ved kvoter for forfremmelse af kvinder, der kræves i medfør af Domstolens praksis⁵, medfører, at der ud over det forhold, at en mandlig ansøger er bedre kvalificeret, også skal tages hensyn til andre særlige omstændigheder vedrørende den pågældendes person.

19. Sammenfattende er den østrigske regering af den opfattelse, at artikel 6 i direktiv 76/207 skal fortolkes således, at den deri krævede mulighed for at kunne gøre rettigheder gældende ved domstolene er gennemført i tilstrækkeligt omfang, idet forvaltningsmyndighedens afgørelse kan indbringes for Verwaltungsgerichtshof.

21. Støttet på den østrigske regerings svar på Domstolens spørgsmål samt på den vedlagte dom fra OGH i den civilretlige parallelsag har Kommissionen under retsmødet indtaget det standpunkt, at erstatningssager mod staten i medfør af AHG opfylder alle de i henhold til fællesskabsretten nødvendige processuelle krav til en retssag om forskelsbehandling på grundlag af køn. Tvivlen om, hvorvidt det præjudicielle spørgsmål kan antages til realitetsbehandling, er dermed efter Kommissionens opfattelse blevet til vished.

2. Kommissionen

20. Kommissionen har i sine skriftlige indlæg rejst tvivl om, hvorvidt det er nødvendigt med en præjudiciel forelæggelse, og dette har den gjort ud fra to synsvinkler: For det første har begrænsningerne i den administrative procedure muligvis ingen betydning, når det inden for rammerne af den erstatningssag mod staten, som Gustav Schneider sideløbende har anlagt ved Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien, er muligt at foretage en fuldstændig efterprøvelse, dvs. af såvel faktum som jus, af den afgørelse, der er truffet af Bundesminister für Justiz. For det andet

22. Kun for det tilfælde, at Domstolen ikke kan tilslutte sig denne vurdering, henviste repræsentanten for Kommissionen til de videregående bemærkninger i Kommissionens skriftlige indlæg. Disse bemærkninger kan sammenfattes på følgende måde: Fællesskabsrettens effektivitetsprincip ville selv i mangel af en specialbestemmelse som artikel 6 i direktiv 76/207 medføre en forpligtelse til at sikre en effektiv retsbe-

⁵ — Marshall-dommen, dommen i sagen Badeck m.fl. og dommen i sagen Abrahamsson m.fl. (alle tre nævnt i fodnote 3).

skyttelse af de rettigheder, borgerne er blevet tillagt ved fællesskabsretten. Den østrigske retstilstand for så vidt angår indbringelse af sager for forvaltningsdomstolene lever ikke op til disse krav, eftersom Verwaltungsgerichtshof ikke kan foretage en prøvelse af samtlige faktiske omstændigheder og dermed berigtige de fejl, som forvaltningsmyndigheden måtte have begået. Den manglende retsbeskyttelse bliver navnlig tydelig, når der henses til, at den forvaltningsmyndighed, der træffer afgørelse i sagerne, ligeledes har kompetence til at behandle klager over sine egne afgørelser.

23. Navnlig viser en sammenligning med Rådets direktiv 97/80/EF af 15. december 1997 om bevisbyrden i forbindelse med forskelsbehandling på grundlag af køn⁶, at en effektiv retsbeskyttelse kun kan sikres, når retten har fuld adgang til at prøve samtlige relevante omstændigheder, der ligger til grund for afgørelsen. Når det i artikel 4, stk. 1, i direktiv 97/80 bestemmes, at medlemsstaterne i overensstemmelse med deres nationale retssystemer skal træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at sagsøgte pålægges bevisbyrden for, at ligebehandlingsprincippet ikke er blevet tilsidesat, når en forurettet anlægger sag med påstand om, at dette er tilfældet, så forudsætter dette ikke blot, at sagsøgte for retten må redegøre for den rette retsanvendelse, men derimod også, at han må referere til alle de faktiske omstændigheder, der har været relevante for, at afgørelsen blev truffet, og at retten følgelig må kunne foretage en fuld prøvelse af disse. Dette følger navnlig af artikel 4, stk. 3, idet det af denne bestemmelse fremgår, at medlems-

staterne kun kan undlade at efterkomme forpligtelsen i stk. 1, når det i forvejen påhviler retten at undersøge sagens faktiske omstændigheder. Henvisningen til de faktiske omstændigheder i denne bestemmelse tydeliggør, at retten ikke blot skal efterprøve retsanvendelsen, men også, at det er de rigtige faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for afgørelsen.

24. I besvarelse af Domstolens spørgsmål har Kommissionen anført, at Bundesminister für Justiz ikke kan anses for at være »en anden kompetent myndighed« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, i direktiv 97/80, da ministeren selv er ansvarlig for den anfægtede forfremmelsespraksis. Hvad angår anvendeligheden af direktivet er Kommissionen af den opfattelse, at det afgørende er, at der endnu ikke var taget endelig stilling til sagsøgerens tilfælde, da gennemførelsesfristen udløb.

25. Kommissionen har således gjort gældende, at artikel 6 i direktiv 76/207 og artikel 4 i direktiv 97/80 skal fortolkes således, at det deri forankrede påbud til medlemsstaterne om at sikre en effektiv retsbeskyttelse i tilfælde af påstået forskelsbehandling på grundlag af køn ikke kan anses for at være efterkommet, såfremt den kompetente ret kun har adgang til at efterprøve, om den pågældende myndighed har fortolket og anvendt gældende ret korrekt, idet den også skal have mulighed for at foretage en prøvelse af, om alle relevante omstændigheder er blevet belyst, og om der er taget fornødent hensyn hertil.

6 — EFT L 14, s. 6.

VI — Retlig gennemgang

Formaliteten med hensyn til anmodningen om præjudiciel afgørelse

26. I denne sag må det først og fremmest undersøges, om de præjudicielle spørgsmål overhovedet kan antages til realitetsbehandling. Kommissionen har allerede i sine skriftlige indlæg udtrykt tvivl i så henseende. Domstolen har først efter, at den østrigske regering havde besvaret dens spørgsmål, fået kendskab til problematikens omfang og til de omstændigheder, der sætter den i stand til at foretage en bedømmelse af problemstillingen.

27. Den østrigske regering har i besvarelse af Domstolens spørgsmål dels anført, at de respektive afgørelser fra de nævnte organer i princippet ikke er indbyrdes bindende, dels vedlagt og kommenteret dommen fra Oberster Gerichtshof, som i sidste instans har truffet afgørelse i erstatningssagen mod staten.

28. Det fremgår af denne dom, at de kompetente civilretter ved prøvelsen af det rejste erstatningskrav mod staten i medfør

af AHG indgående har efterprøvet, om der foreligger en tilsidesættelse af princippet om ligebehandling efter direktiv 76/207. Dette gælder både materielt med hensyn til de af sagsøgeren fremførte personlige omstændigheder såvel som retligt med hensyn til Domstolens omfangsrige praksis vedrørende princippet om ligebehandling. I det konkrete tilfælde er såvel erstatningskravet mod staten i medfør af AHG som kravet efter B-GBG's § 15 møntet på at opnå erstatning for den skade, der opstår ved krænkelse af princippet om ligebehandling i karrieremæssig henseende, skønt den påståede retskrænkelse i erstatningssagen efter AHG skal søges i det forhold, at den nationale retstilstand er i strid med fællesskabsretten, hvorimod sagens genstand for Verwaltungsgerichtshof består i det forhold, at Bundesminister der Justiz' afgørelse angiveligt er retsstridig. Det er ikke efter B-GBG udtrykkeligt udelukket at anlægge andre erstatningssager. I overensstemmelse hermed har Oberster Gerichtshof som højeste nationale civilret fastslået, at B-GBG's § 15 ikke udelukker de forfatningsretligt værnede videregående erstatningskrav, der gøres gældende efter AHG eller efter de almindelige principper om statens erstatningsansvar. Selv om der er tale om to forskellige erstatningskrav, er de i sidste ende begge møntet på at opnå økonomisk kompensation for den tabte højere aflønning.

29. Det må for så vidt lægges til grund, at sagsøgeren i hvert fald på det relevante tidspunkt og under de foreliggende omstændigheder havde mulighed for at

rejse såvel et civilretligt som et forvaltningsretligt erstatningskrav.

forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af en bestemmelse i fællesskabsretten, er Domstolen derfor i princippet forpligtet til at træffe afgørelse herom¹⁰.

30. Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt det præjudicielle spørgsmål kan antages til realitetsbehandling, fremgår det af Domstolens faste praksis, at den i artikel 234 EF foreskrevne procedure med præjudiciel afgørelse er et instrument for samarbejdet mellem Domstolen og de nationale domstole⁷.

31. Domstolen træffer ganske vist inden for rammerne af den ved artikel 234 EF foreskrevne kompetencefordeling mellem de nationale retter og Domstolen præjudiciel afgørelse, uden at den i princippet skal belyse de omstændigheder, hvorunder de nationale retter har forelagt den spørgsmål, eller undersøge hvorledes de vil anvende den fællesskabsretlige bestemmelse, som de har anmodet om at få fortolket⁸. Det tilkommer som udgangspunkt udelukkende de nationale retter, for hvem en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at de kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, de forelægger Domstolen⁹. Når de af de nationale retter

32. Domstolen kan dog ikke træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål, når det klart fremgår, at den fortolkning, som den nationale ret ønsker af en fællesskabsbestemmelse, savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller med dennes genstand, eller når problemet er af hypotetisk karakter¹¹. I Meilickedommen¹² har Domstolen i denne forbindelse udtalt,

»at det påhviler denne, med henblik på at prøve sin egen kompetence, at undersøge de omstændigheder, hvorunder den forelæggende ret har henvendt sig. For ånden i det samarbejde, som anmodningen om en præjudiciel afgørelse skal gennemføres i, kræver, at den forelæggende ret tager hensyn til, at det er Domstolens opgave at bidrage til justitsforvaltningen i medlemsstaterne, men ikke at udøve responderende virksomhed vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål«.

7 — Dom af 1.12.1965, sag 16/65, Schwarze, Sml. 1965-1968, s. 131, org.ref.: Rec. s. 1081, af 25.6.1992, sag C-147/91, Ferrer Laderer, Sml. I, s. 4097, præmis 6, og af 16.7.1992, sag C-83/91, Meilicke, Sml. I, s. 4871, præmis 22.

8 — Dom af 8.11.1990, sag C-231/89, Gmurzynska-Bscher, Sml. I, s. 4003, præmis 22.

9 — Dom af 3.3.1994, forenede sager C-332/92, C-333/92, C-335/92, Eurico Italia m.fl. Sml. I, s. 711, præmis 17, af 26.10.1995, sag C-143/94, Furlanis, Sml. I, s. 3633, præmis 12, og af 16.7.1998, sag C-264/96, ICI, Sml. I, s. 4695, præmis 15.

10 — Dom af 18.6.1991, sag C-369/89, Piageme m.fl., Sml. I, s. 2971, præmis 10.

11 — Kendelse af 25.5.1998, sag C-361/97, Rouhollah Nour, Sml. I, s. 3101.

12 — Nævnt i fodnote 7, præmis 25, under henvisning til dom af 16.12.1981, sag 244/80, Foglia, Sml. s. 3045, præmis 18-21.

33. De østrigske retsforskrifter sikrer — uanset ordlyden af det præjudicielle spørgsmål — at den, der på grund af manglende anvendelse af princippet om ligebehandling som omhandlet i direktiv 76/207 mener sig personligt krænkede, kan gøre sine rettigheder gældende for en domstol, således som det kræves efter artikel 6 i direktiv 76/207. Det kan ikke udledes af denne bestemmelse, at der ved domstol kun skal forstås forvaltningsretter, og der er ingen tvivl om, at civilretterne i Østrig fra Landesgericht til Oberster Gerichtshof er retter i artikel 234 EF's forstand¹³.

34. Den mulighed for domstolsprøvelse, der kræves efter artikel 6 i direktiv 76/207, findes dermed i Østrig, idet der kan indbringes et erstatningssøgsmål for civilretterne. I forhold til fællesskabsretten er det uden betydning, om der sideløbende består en anden mulighed for at gøre gældende, at princippet om ligebehandling er blevet tilsidesat, og om denne mulighed i sig selv opfylder kravene til en effektiv retsbeskyttelse. En effektiv mulighed for retsbeskyttelse er tilstrækkelig.

35. Det præjudicielle spørgsmål er af hypotetisk karakter, i den udstrækning det deri angives, at muligheden for at kunne gøre et erstatningskrav gældende på grund af tilsidesættelse af princippet om ligebehandling udelukkende kan ske ved Verwaltungsgerichtshof. Som jeg har redegjort for ovenfor, findes der i den østrigske retsorden i kraft af bestemmelserne i AHG og det almindelige princip om statens erstatningsansvar et regelsæt, hvis anvendelse såvel materielt som retligt kan efterprøves af civilretterne i et treinstanssystem, hvorved borgeren kan gøre gældende, at princippet om ligebehandling er blevet tilsidesat for hans vedkommende, således som det kræves efter artikel 6 i direktiv 76/207. Spørgsmålet om, hvad der ville gælde, hvis det kun var Verwaltungsgerichtshof, der var beføjet til at foretage den retlige efterprøvelse af anvendelsen af princippet om ligestilling — i hvilket tilfælde man kunne have forståelse for Verwaltungsgerichtshofs betænkeligheder og Kommissionens skriftlige bemærkninger — er under de foreliggende omstændigheder af hypotetisk karakter.

36. Det følger heraf, at Domstolen ikke er kompetent til at besvare det præjudicielle spørgsmål. Den præjudicielle forelæggelse må derfor afvises. Det er følgelig uforment at foretage en nærmere gennemgang af materielle spørgsmål såsom spørgsmålet om, hvorvidt direktiv 97/80 finder anvendelse i sagen.

13 — Dorsch Consult-dommen, nævnt i fodnote 4, præmis 23.

VII — Forslag til afgørelse

37. Herefter foreslår jeg Domstolen at fastslå følgende:

Anmodningen om præjudiciel afgørelse afvises.